

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II-то обикновено Народно Събрание.

ХУП ЗАСЪДАНІЕ ВЪ СРЪДА 16 АПРИЛИЯ 1880 ГОД.

(Начало 1 часъ 30 минути подиръ пладнѣ подъ председателството на П. Р. Славейковъ).

Председателъ (Звъни): Привличамъ внимание-то на Господа Депутатитѣ върху прочитанието на списъка.

Секр. Залотовъ (чете списъка на депутатитѣ). (Чете послѣ онѣзи които отсъствахъ на 14 Априлий): Христо Стояновъ, Икономъ Попъ Тодоръ, Митрополитъ Мелетий Софійскій, Карапетровъ, Петко Горбановъ, Петко Каравеловъ, Даскалъ Тодоръ, Г. Тишевъ, Г. Кирковъ, Д-ръ Антоновъ, Тодоръ Бурмовъ, Г. Геровъ, Тефикъ Бей, Драганъ Цанковъ, Тодоръ Станчевъ, Атанасъ Костовъ, Г. Болѣрски, Тодоръ Икономовъ, Константинъ Стоиловъ.

Председателъ: Отъ 171 Преставители отсъствуватъ 34, и 16 сж касирани, присѣствуватъ 121; слѣдователно има повече отъ половината; засѣданието е законно и се счита за отворено.

Прѣди да пристѣпимъ да прочетемъ протоколитѣ отъ минхлитѣ засѣдания, има да се прочетѣтъ нѣколко прошения, които се дадени да се рѣшаватъ.

Секр. Даневъ: (Чете писмото отъ Н. В. Преосвященство Мелетия Софійскій, съ което казва, ча той неще може да присѣствува въ засѣданието, по причина на тазъ недѣлениното богослужение. Послѣ чете писмото отъ Райча Каролева, съ което

иска отпусъ 15 дење за отивание въ Габрово).

Председателъ: Азъ бѣхъ принуденъ да му дамъ отпусъ, по причина на телеграммата, безъ да чакамъ разрѣшение отъ Нар. Събрание. Има друго прошение, за което ще питамъ, ако може да се даде отпусъ.

Секр. Даневъ: (Чете писмото отъ Еремия Гешевъ, който иска отпусъ за 12 или 13 дење)

Председателъ: Позволява ли Нар. Събрание на Еремия Гешевъ да иде да си свѣрши работата? (Позволява). За 12 дена може ли да му се позволи, ако приема Нар. Събрание? (Према се). На този часъ, когато стѣпихми въ Събранието, получихъ една телеграмма, която се касае до работата, за която можемъ поподиръ да отворимъ разисквания, за това считамъ, че може да се прочете.

Секр. Даневъ: (Чете телеграммата отъ Варна отъ 14 души бѣженци изъ Мало-Търново и подписана отъ Георги Жековъ, съ които молятъ да имъ се помогне отъ правителството, да се принесѣтъ пакъ въ селото си, защото нѣмали срѣдства, понеже ходили три пѣти въ Окржния Свѣтъ за помощъ и тѣ ги истикали съ блѣскание.

Председателъ: За бѣженцитѣ говорихми за-

вчера и поподиръ пакъ можемъ да поговоримъ. Както тѣмъ, така и намъ е тежко: тѣ сж наши братия. Въ сѣщото врѣме, трѣба да имъ дадемъ удобства, колкото е възможно; това го изискватъ чувствата на човѣщината и народността ни; само да имъ се не дава съ това поводъ и причина на хайлияжкѣ. Ако сж лишени отъ срѣдства, то е друго; затова ще поговоримъ попослѣ; сега ще пристѣпимъ до прочитанне на протоколитѣ.

Секр. Баларевъ: (Чете протокола отъ XIV заседание.)

Предсѣдателъ: Има ли нѣкой да направи нѣкоя забѣлѣжка върху този протоколъ? (Нѣма.) Ще каже, че протоколътъ е приетъ. Сега ще се чете другъ протоколъ,

Секр. Коевъ: (Чете протоколътъ отъ XV заседание)

Предсѣдателъ: Има ли нѣкой да прави забѣлѣжка върху този протоколъ?

П. Станчовъ: Въ протоколътъ не е писано, че при избиранieto на комисията, която да поздравя брата на Н. Височество, г-нъ Предсѣдателъ е казалъ да се избѣржтъ такива лица, които да знайтъ нѣмски. (Веселостъ).

Предсѣдателъ: То стопъ въ стенографическитѣ протоколи. Мисля, че въ сегашнитѣ протоколи или въ по-напрѣднитѣ стана дума за оставката на Мевхуза Азисъ, а защото на скоро ще направимъ предложение за допълнителни избори, то азъ питамъ Нар. Събрание приема ли тази оставка или не?

Грънчаровъ: Азъ мисля, че той като избранъ депутатъ, ако нѣмаше доста уважителни причини, не щѣше да си дава оставката, и затова ние нѣмаме друго да правимъ, освѣнъ да приемемъ оставката му.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание оставката на Мевхуза Азисъ? (Приема). Който не я приема да си дигне ржката! (Никой не дигна.) Има още двама наши събратия, които не сж дошли. Да се викатъ ли, или какво мисли Нар. Събрание да направимъ съ тѣхъ? Единътъ е Д-ръ Антоновъ отъ Търново.

Храновъ: Тия депутати, които не сж дошли, трѣба да се попитатъ да ли ще дойдатъ или не; ако се откажатъ, тогава ще се испишатъ нови избори; ако ли пакъ иматъ доволни причини, то тѣхнитѣ заявления ще се приематъ въ внимание въ такъвъ случай.

П. Станчовъ: Азъ съмъ съгласенъ съ г-на Хранова за това, че Нар. Събрание не може да изиска оставката на единъ депутатъ, и не можемъ да правимъ допълнителни избори, за дѣто не е дошелъ нѣкой депутатъ. Д-ръ Антоновъ, по болѣзненни или по частни занятия, не може да дойде. Бюро-

то е извѣстило, че законно избранитѣ депутати не се отказаха и сж депутати, когато и да дойдатъ.

Предсѣдателъ: Има ли другъ нѣкой да говори?

Савва Илиевъ: Мисля, че отъ г-на Д-ра Антоновъ, трѣба да има нѣкакво заявление.

Предсѣдателъ: Нѣма.

Савва Илиевъ: Тогава, трѣба да се пита по каква причина не е дошелъ.

Цановъ: И азъ мисля, по предложението на Г-на Хранова, да имъ се пише, че сж законно избрани депутати и да се питатъ, защо не дохождатъ.

Предсѣдателъ: Азъ мисля, че не е само Д-ръ Антоновъ, но има още двама или трима. Какъ мисли Нар. Събрание, да се отнесе ли бюрото до тѣхъ и да се попитатъ, защо не сж дошли, или да имъ се иска оставката? (Гласове: Да имъ се пише). (Приема се да имъ се пише).

Помнитъ Г-да депутатитѣ отъ Нар. Събрание, че при послѣдното разидване на Събранието остана на дневенъ редъ за днешното заседание въпросътъ за опълченицитѣ; и защото сега нѣмаме никои законопроекти готови за разглеждане, то остава да разгледаме този въпросъ подробно, азъ мисля, че комисията за прошенията ще може въ това отношение да ни даде нѣкои свѣдения-колко и какви прошения има по тѣзи частъ, за която е необходимо да слѣдваме дебата, зарадъ туй моля г-на докладчика да ни прочете това, което има върху този въпросъ.

Доклад. Храновъ: Всичкитѣ прошения, които сж постѣпили отъ опълченицитѣ, комисията ги е разгледала и ще представи въ днешното заседание единъ кратъкъ отчетъ. (Чете:)

1, Прощение отъ Димитра Ив. Боюрановъ отъ Сивлиево, съ което моли да му се покаже поминѣкъ, понеже имуществото му било съвършенно разорено прѣзъ врѣмето на войната, когато той е билъ на заточение въ Акя.

2, Прощение отъ 139 опълченци неизвѣстно отъ кои мѣста, (Търново), които просятъ господарственни земи да обработватъ за да се прехранватъ.

3, Отъ Радиона Стоянова отъ Шуменъ, съ което проси да му се не прекъсва опредѣленната пенсия отъ 10 копейки на день, която му е отпусната отъ Главнокомандующия съ документъ, понеже е раненъ, и която не е получавалъ отъ 1-ий Априлий 1879 до 1-ий Априлий 1880 год.

4, Отъ 15 души опълченци отъ Южна и Сѣверна България, отъ Македония и Черна Гора, съ което искаватъ, че сж ранени и не способни за работа и просятъ да имъ се даде по една частъ господарственна земя и пенсия за да могатъ да обезпечатъ семействата си, —

5, Отъ Никола Стояновъ отъ село Буново Зла-

тински Окр. участвувалъ въ Тур. Сърбската война и опълченецъ въ 2-ра дружина, проси да му се покаже поминъкъ.

6. Отъ 162 души опълченци отъ разни мѣста, просятъ да се обърне внимание върху тѣхъ и улучни положението.

7. Отъ Тодоръ Ивановъ, родомъ отъ Вратца, раненъ въ Шипка, който просилъ длѣжностъ на тюремний смотритель въ Бѣлоградчикъ, която длѣжностъ макаръ и сакатъ можелъ да извършва, нъ му се отказало, моли, ако е възможно да му се помогне, да му се съобщи чрезъ пристава въ Бѣлоградчикъ; още се жалува, че не му се дава и пенсията, назначена отъ Императорский Коммисаръ,

8. 26 души опълченци, които служили като жандарми при Руссенското Полицейско Управление, били отчислени по приказанието отъ Окр. Началникъ Вълчанова, и наредени на мѣстото имъ Турци. Понеже не знаятъ причинитъ за отчислението имъ, питатъ това ли е наградата имъ, и молятъ Събраниято да се обърне къмъ тѣхъ внимане.

9. Отъ Ивана Василевъ Пенчовски отъ село Млѣчово (Сивлиевско), който билъ раненъ на Шипка, моли Народ. Събрание да рѣши да му се даде пенсията опредѣлена за 1878—79. год. отъ Импер. Русский Коммисаръ и пакъ за напредъ редовно да му се дава.

Тѣзи сж прошенията, които сж постѣпили отъ опълченицитъ, но днесъ има още подадени прошения, които Коммисията не е могла да разгледа и въ слѣдующий докладъ ще ги представи

Предсѣдателъ: Има ли да говори нѣкой върху предмета?

Стамбуловъ: Въ минжалото засѣданне се съгласихми, че въ сегашното ще поразмислимъ, какъ ще можемъ да помогнемъ на тия хора, които сж зели участие въ нашето освобождение. По тоя предметъ има разни мнѣния изъ между г-да представителитъ. Разбира се, че всинца, които стоимъ въ столицитъ, като представители на народа, всинца желяемъ, да се помогне на тѣзи, които сж се трудили за нашето освобождение, и които сж излѣзли, заедно съ нашитъ освободители противъ коршумитъ на вѣковния нашъ неприятель. Ние сме вече увѣрени, че трѣба да се възнаградятъ. Въпросътъ е: по кой начинъ можемъ дѣйствително да помогнемъ на тия хора, и какъ да можемъ да улучнимъ тѣхното положение? Отъ прошенията виждами, че нѣкои искатъ да имъ се плаща пенсия, която е много малка и недостаточна 60 пари на день; други искатъ да имъ се дадатъ господарственни земи, както вече и въ минжалото Учрѣдително Събрание стана дума за това. Дѣто ще се каже, че всичкитъ Събрания сж се съгласили да имъ се отстъпятъ господарственни земи, както и Турското Пра-

вителство отстъпи на Черкезитъ. Това рѣшение е станало вече отъ по голѣмо Събрание и нашето Събрание нѣма да се противи на това. Друго прошение има, че нѣкой началникъ по свой произволъ вадилъ ополченцитъ отъ служба. Ние въобще можемъ да ги раздѣлимъ на нѣколко категории или класове, и на всѣки класъ да се опредѣли, колкото е възможно, да имъ се помогне. Имами между тѣхъ хора доста просвѣтени и грамотни, които би могли да земжъ участие въ Управлението. Такива хора не трѣба да се отклоняватъ отъ службитъ, защото и най-добръ чловѣкъ, ако нѣма състояние, може да стане лошъ. При всичкитъ напомнювания, че сж жертвували животътъ си, пакъ можтъ да станатъ лоши, нъ за това ние ще бждемъ виновати, които не сме се потрудили за да имъ се помогне. Такива хора да се зематъ на служба, мисля, че Събраниято ще да е съгласно да иска отъ надлежитъ власти да се земжъ на служби, които да отговарятъ на тѣхното образование и на тѣхната грамотност; други има ранени, които би могли пакъ да земжъ служби като за разсилни, за вардачи и др. и тѣ можтъ да се приемжтъ; други пакъ има, които сж здрави, но не сж грамотни; тѣмъ пакъ може да се отстъпи земя, а именно тамъ, дѣто тѣхното преселяване ще бжде полезно не само въ земледѣлческо, но и въ политическо отношение. Най-сетнѣ има хора неспособни за никаква работа, и именно за тия хора трѣба да се обърне внимание: защото, който не иска да обезпечи животътъ на хора, които сж работили за него, той не е народъ достоенъ. Пенсията, която сега получаватъ и както сега се дава, е много малко и трѣбало би за такива хора които сж неспособни да се удвой. Има 4-та категория на ополченци и това сж семействата имъ. Зна-я фамилия, дѣто чловѣкъ е отишелъ въ Азия и не се е върналъ вече, има 10 дѣца и тѣ трѣба да плащатъ и данъкъ; на такиви трѣба да се опростятъ даждията, които трѣба да плащатъ на Правителството.

Тия сж предложенията, които имамъ да направя на Събраниято и мисля че Събраниято ще ги приеме.

Докл. Храновъ: Прочете се тука едно прошение, въ което се жалува въ опълченцитъ, които сж служили като жандарми въ Руссенското Полицейско Управление и отведиждъ венчкитъ били отчислени отъ служба. Затова моля Нар. Събрание да се помоли чрезъ бюрото министра, за да попита: по коя причина били тѣ извадени отъ служба, и че трѣба тѣзи хора пакъ да се назначатъ на служба: Моля Нар. Събрание, да направи това, ако обича.

Предсѣдателъ: Има едно нѣщо при предложението на предговорявший, което трѣба да земемъ въ внимание, ако се вземемъ да промислимъ за тѣхъ.

То е, че трѣба да знаемъ и пълното число на другитѣ опълченци, които попадатъ подъ сѣщата категория. Сега не знаемъ на колко възлиза това количество. Въпросъ е, трѣба ли сега да промислимъ само за тѣзи, които сж подали прошение или за всичкитѣ въобще: (Гласове: За всичкитѣ въобще.) Въ такъвъ случай, трѣба да се възложи това на нѣколко депутати, да испитатъ за всичкитѣ, които сж участвували въ бой, и когато испитатъ, тогава да се приложи и за тѣхъ.

П. Станчовъ: Почти съмъ съгласенъ съ предложението на Г-на Стамбулова. Сега не би било злѣ да се произнесемъ именно за семействата на тия братия, които сж избѣсени въ по предишнитѣ вѣстания, които сж пострадали въ послѣдната война, има вдовици, които иматъ обѣсени синове, и се оплакватъ, Колкото за числото на всичкитѣ опълченци, били здрави и грамотни, били нездрави и неграмотни и пр. то статистиката отдавна е станала отъ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, но която не е толкова точна. Въпросътъ е отъ голѣма важностъ. За да може Нар. Сѣбр. да направи нѣщо по основателно, и за да не би останало нѣщо неприятно за дѣлото или за хората, то да помолимъ Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла да се распореди да стане статистика на опълченцитѣ; и тя ще бѣде най-точна. Освѣнъ това, вѣнкашнитѣ Сѣвѣти ще изучатъ и положението на тия опълченци, възрастта имъ, кой кѣдѣ и какъ е раненъ; това, мисля, ще бѣде най-добра гаранция за мѣрките, които Нар. Сѣбрание може да приеме.

Даскаловъ: Това, което ще искаме отъ Министра на Вжтр. Дѣла, т. е. статистиката за опълченцитѣ, то отъ Софийската Губерния, по крайней мѣрѣ, я има; но има мнозина, които не сж познати кѣдѣ живѣятъ; така щото, Министерството на Вжтрѣшнитѣ дѣла, трѣба да иска само допълнение отъ надлежнитѣ власти.

Цановъ: Съгласенъ съмъ, че трѣба да се помогне на тия, които сж работили за освобождението на нашето отечество; но менѣ се чини, че колкото за пенсии, трѣба да бждемъ внимателни, и да не сме готови да отпускаме яко пенсии, защото ще дойде врѣме да имаме много пенсионери, които ще бждѣтъ единъ товаръ на народа. Повечето въ прошенията просятъ или служба или земя. Това е най добрия начинъ: земя има доволно да се даде на тия, които сж заслужили, и по тоя начинъ ще се помогне и на държавата. А пакъ на тия, които сж обезмоощени да се опредѣли пенсия; но на всичкитѣ да се дава пенсия, вѣрвамъ, ще стане много тежко.

Д-ръ Молловъ: Искамъ да забѣлѣжжъ върху първата категория, както ги характеризира г-нъ Стамбуловъ, т. е. за хора, които могатъ да заематъ служби въ Княжеството. До колкото знамъ работата, ни

единъ, който е способенъ, не е останалъ безъ работа. Ако ние направимъ такъво рѣшение къмъ правителството, та насилственно да искаме да се приематъ тѣзи хора, то, мисля, че не е удобно; защото, ако нѣкой чиновникъ каже, че е способенъ, а се показва, че не е такъвъ, вади се отъ служба. Ако пакъ има такова рѣшение, то по кой способъ ще може да се извади отъ служба? Той може да ходи така отъ мѣсто на мѣсто безъ да може да се задържи. За това, мисля, че сж по обезпечени, ако имъ се даде земя да я работятъ; но, ако ние направимъ задължение да имъ се дава служба, то е неудобно.

Стамбуловъ: Азъ предлагамъ това, рѣководимъ отъ постѣпката и своеволията на Началницитѣ. Не може да се каже, че хора, които се работили цѣла година като жандарми, (били тѣ жандарми и старши), за единъ день да станатъ всички лоши и да се изгонятъ. Не само за опълченцитѣ, но и за всичкитѣ чиновници ще дойде день да имъ се обезпечи положението. Защо да не даваме служба на такива хора, които сж спечелили тази свобода на нашето отечество? Тѣ сж били най-добритѣ хора въ България; хора, които сж могли да се въздигнатъ отъ другитѣ по горѣ; които сж жертвували за България и животъ и здравие; такива хора, които отечеството пакъ може да търси, на тѣхъ трѣба да се даде една не само нравствена, но и вещественна помощ; и ако сж способни за работа, трѣба да ги приемемъ. Трѣба всѣки споредъ способността си да земе участие въ вжтрѣшното устройство на нашето отечество, както е зель въ освобождението му.

Сукнаровъ: Отъ изказанитѣ мнѣния, се вижда, че въпросътъ е твърдѣ важенъ, и че за рѣшението му сега ние тука нѣмаме нищо положително. За това предлагамъ да изберемъ една комисиия, която да изучи този въпросъ, да ни представи проектъ, по какъвъ начинъ да се помогне на тѣзи хора.

Д-ръ Молловъ: Азъ никакъ немисляхъ когато говоряхъ, че разбирамъ криво мнѣнието на г-на Стамбулова. Азъ твърдѣ добрѣ разбрахъ. Едно само казахъ, че положението на служащитѣ не е осигурено, защото азъ, като висши чиновникъ, могж да кажж на нѣкое лице, което служи и което се е било въ войната: ти не си за въ служба и наможешъ да бждешъ чиновникъ. До дѣто нѣмаме законъ за осигурението положението на чиновницитѣ, до тогава тѣзи хора немогж да бждѣтъ обезпечени съ служби. Само до тогава нашитѣ рѣшения могатъ да оставатъ праздни, до когато не ще имаме такъвъ законъ, който да осигурява положението на чиновницитѣ. Колкото за сега, мисля, по добрѣ ще бжде да имъ се дава земя въ поголѣмо количество, съ което да си осигурятъ прехранванието. Но, ако тѣ сами не могатъ да я работятъ, тогава могатъ да я

„Дадатъ на другъ да я работи, защото може да има най-вече, които желаятъ да се занимаватъ съ господарственнитѣ работи. И дѣйствително, когато човѣкъ е неграмотенъ, защо да не се остави да работи земята, когато самъ той го иска?“

Стефанъ Поповъ: Азъ искамъ да кажж, че на тѣзи, на които се дава земя, едновременно трѣба да имъ се дадатъ сръдства за обработване, защото тѣ сж лишени отъ всичко. Трѣбатъ имъ и волове.

Расолковъ: Отъ думитѣ на г-на Д-ръ Молова излиза, като че Събранието рѣшава, щото правителството непрѣменно трѣба да дава на опълченцитѣ служби. Азъ другоиче разбрахъ това, „да не се оставятъ опълченцитѣ безъ служби“, защото, невѣрвамъ, че единъ човѣкъ, който е способенъ за работа, да не желае да приеме каква годѣ служба. Азъ зная, че има хора отъ опълченцитѣ, които гладуватъ, и които молятъ да бжджтъ поне разсилни и слуги, а началникътъ, на когото е въ властта, не иска да ги приеме; а на тѣзи мѣста турятъ хора по неспособни отъ тѣхъ. Има даже доказателства, че се испъждатъ отъ службитѣ, които нѣкои занимаватъ, и на тѣхно мѣсто се турятъ по неспособни хора; или пакъ просто се неприематъ, безъ да ся увѣри способни ли сж или не. Това се подкрепява и отъ прочетеното прошение, въ което сами нѣкои се оплакватъ, че до 28 души опълченци били испждени отъ служба, съ която се занимавали цѣла година. Правителството е дало заповѣдь, съ която се препоръчватъ опълченцитѣ въ подобни служби; но както виждами въ Русчукъ се върши съвсѣмъ друго. Това азъ разбирамъ така: правителството да имъ дава служби, и да не отхвърля молбитѣ на тѣзи, които искатъ служба, за да се препитаватъ.

Брънчовъ: Искамъ да кажж да се испитатъ отъ мѣстнитѣ власти, за да се знаятъ колко сж и кои сж, дѣ живѣятъ и въ какво положение сж; защото мнозина искатъ служба само за единъ хлѣбъ, който имъ се не дава. Въ нашия окръгъ има човѣци, които два денѣ сѣкжтъ дърва, послѣ трѣба да измолли чужди волове, за да ги прекара на пазаръ, и като ги продаде, да земе трици за дѣцата си. Тамъ има човѣкъ съ 15 дѣца, за него трѣба да се помогне, като му се даде служба.

Цеко Вълчовъ: За допълнение думитѣ на г-на Расолкова, имамъ да кажж, че въ нашата митница има единъ магазинеръ, който е получилъ 11 рани и азъ зная, че митарството се труди да го извади отъ службата и замѣни съ единъ по неспособенъ, който нито война е видѣлъ, нито работата знае.

П. Станчовъ: Азъ обръщамъ пакъ вниманието върху начина на статистиката, която трѣба да се

направи заради опълченцитѣ. Понеже се каза, че на едно мѣсто ги испъждатъ, на друго пакъ искатъ да направятъ това, то, азъ пакъ знаж, че въ разни окръзи има отъ тѣхъ на служба, кои старши, кои младши стражари, нѣкои даже и членове въ окръжнитѣ сѣвѣти, споредъ кой за какво е способенъ; и мѣстнитѣ власти зиматъ предъ видъ просбитѣ имъ. Отъ тука се вижда, че има разни опълченци, едни които могатъ да работятъ и искатъ да работятъ, други които живѣятъ въ села съ своитѣ семейства и не могатъ да бжджтъ жандарми въ селата, и тоже не могатъ да оставятъ семействата си, за да иджтъ да бжджтъ жандарми съ 30—40 фр. въ мѣсець; на такива трѣба, да имъ се даде земя, като възнаграждения. Има други момци грамотни, които правителството по таквазъ или онаквазъ причина, не ги зело въ внимание, или искатъ служби, за които не сж способни, или дали имъ са такъва служба, която немогжтъ да испълняватъ. За това не трѣба да обвиняваме правителството, защото азъ зная, че мнозина има на служба: едни сж помощници на секретари, други писари и пр. Затова, ако Народ. Събрание иска да се произнесе за подобрене положението на тия хора, да иска една точна статистика за тѣзи опълченци, за да види въ какво положение се намиратъ: здравили сж или не, грамотнили сж, занимаватъ ли нѣкои постове или не. И тогасъ ще се съглася съ г-на подпредсѣдателя Сукнарова да изберемъ една комисия, която да промисли това и да състави единъ проектъ по кой начинъ да имъ се помогне. И това ще улесни нашитѣ разисквания.

Тодоровъ: До колкото азъ зная, още отъ приврѣмненото русско управление, на администрацията бѣше поръчано да приема въ служби, най-вече въ жандармерията, опълченцитѣ, и солдатитѣ уволени въ запасъ; защото тѣзи хора сж били вече въ бой и могатъ най-добрѣ да се биятъ пакъ противъ разбойницитѣ и да ги преслѣдватъ, като знаятъ да употребляватъ оржияето. Азъ мисля, че администрацията, покрайней мѣрѣ, знае това распорѣждане, затова го е и зимала за ръководство до сега. Колкото за оплакването отъ окръжния началникъ, желая по скоро да се събератъ свѣдѣния, за да се даде освѣтление на Народното Събрание върху това, защото туй е твърдѣ важенъ въпросъ. Прочее да се изнека всичката переписка по тази частъ, още отъ врѣмето на Императорския Комиссаръ; тѣй сжщо статистика и списъци, които правителството не единъ пжтъ ги е искало, и ги има въ Министерството. Отъ тази статистика и переписка ще се види какво заключение е ималъ Императорскиятъ Комиссаръ, и какви възгядове е ималъ, когато е опредѣлилъ пенсии. Отъ това може и Народното Събрание достатъчно да се освѣтли. Зарадъ туй, нека се поискатъ всичкитѣ тѣзи материа-

ли отъ министерството.

Стамбуловъ: Азъ мисля, че достаточно се освѣти Народното Събрание и съгласенъ съмъ съ г-на Сукнарова, да се предаде тази работа на една комисия, която да промисли за туй. Защото има опълченци, които сж отъ различни категории, и само, както ги записахъ азъ, ще излезатъ до 8 категории. Има хора съ фамилии, здрави, тежко и легко ранени, останали фамилии и др. Това всичко за испитване да се даде на комисията и за това поддържамъ мнѣнието на г. Сукнарова.

Предсѣдателъ: Имаше да съвокупа тѣзи прѣдложения тѣй: да се избере една комисия, която ще има врѣме да разгледа по-точно този въпросъ и която да ни представи послѣ своя проектъ. Тогазъ тая комисия ще да иска разни свѣдѣния, които може правителството да ѝ достави, чрезъ бюрото на Народното Събрание. Но тя прѣди да ни достави подобни свѣдѣния, може да се продължи за дълго врѣме; за това първо ще попитамъ Народното Събрание: приема ли да се състави една комисия за този въпросъ? (Гласове: Приема). Второ: до колко счита за нужно числото на тази комисия, и третъ: да се обърне внимание, щото хората за въ комисията а бждатъ такива, щото съ присърдце да вършятъ тикъва една работа, защото всѣки желае да се извърши тази работа, но нѣма у всѣкого толкова присърдце да я върши; за това ще трѣба ли да прибѣгнемъ къмъ тайно или явно гласоподавание.

Дѣдо Цеко: Азъ мисля, баремъ тѣзи човѣци, които не се награждаватъ, да не се гонятъ. Азъ пастря 20 години свободата на народа, но сега ма гонятъ и даже мя затвориха въ затворъ.

Предсѣдателъ: Думитъ ви ще се зематъ въ внимание.

Дѣдо Цеко: Азъ никакво зло не съмъ направили, когато дойдохъ у дома 6 души, зехъ мя и ме закарахъ. Азъ 25 год. съмъ ходилъ и сега не ме оставятъ на мира.

Предсѣдателъ: Такива се гонятъ за достойността си, но сега това не е въпроса: Ние ще земемъ това въ внимание.

Свещ. Драгановъ: Като се размѣнихъ мнѣния заради опълченитѣ, и като съмъ и азъ единъ на тѣхъ съучастникъ, то твърдѣ добръ зная положението имъ и че могатъ да се издирятъ безъ да се отнася комисията чрезъ бюрото до министерството.

Предсѣдателъ: Не бой се, въ комисията и тебе ще туримъ и тогива ще ни кажешъ, какво трѣба да правимъ.

Св. Драгановъ: Има нѣкои опълченци, които нѣматъ свидѣтелство, но комисията като схъщеврѣменно направи проектъ, трѣба да добие и свѣдения,

за да може да ги раздѣли на категории.

Предсѣдателъ: Първо моля Народното Събрание да се произнесе: Приема ли да се състави една такъва комисия, която да се погрижи за разяснение този въпросъ? (Приема). Желаетъ ли да се произнесе, отъ колко души да се състави тази комисия?

(Гласове: 6 души).

Стамбуловъ: Предлагамъ 5 души.

Предсѣдателъ: Имайте въ внимание различитѣ нужди, които ще се представятъ.

Тодоровъ: Този е твърдѣ важенъ въпросъ, за това и комисията трѣба да бжде отъ 6 души.

Расолковъ: Азъ съмъ на мнѣние да не бждатъ помалко отъ 5 души, защото тази комисия ще се натовари да изработи единъ проектъ за опълченитѣ, и колко повече души бждатъ въ комисията, толкова по добръ ще бжде проекта, и Н. Събрание ще може да го приеме безъ дълги разисквания, тогазъ ще може веднага да се тури въ дѣйствиe. Затова трѣба да бждатъ не по-малко отъ петъ души.

Предсѣдателъ: Азъ мисля, че единъ проектъ колкото по-малко души го изработватъ, толкова по-добръ ще бжде. За това, мисля, че сж достаточно 4 души.

Стамбуловъ: То се разбира, че проектътъ ще се работи пакъ отъ 2 или 3 члена отъ комисията; други пакъ ще го разгледатъ и ще го разширятъ или окастрятъ, както се случи. То е една тежка работа да се възлага на представителитѣ да правятъ проекти. За това, мисля, че 5 души сж и малко даже.

Предсѣдателъ: Приема ли Н. Събрание да бждатъ 5 души? (Приема). Какъ да ги изберемъ, съ явно или тайно гласоподавание?

(Гласове: Съ явно).

Даскаловъ: Моля да се дадѣтъ 5 минути распусъ.

Предсѣдателъ: Давамъ 5 минути распусъ за да се съгласимъ за лицата на комисаритѣ.

(Послѣ распуса).

Предсѣдателъ: (Звъни). Ще помоля г-да депутатитѣ, като се връщатъ въ камарата да се прибиратъ по скоричко. Това ни прави да губимъ врѣме. Сега, мисля че Нар. Събрание си състави мнѣние върху лицата, които могатъ да се изберѣтъ за комисията, за която говорихми по-напредъ. Какъ обича Нар. Събрание, депутатитѣ ли да представятъ членоветѣ на комисията?

Стамбуловъ: Споредъ моего мнение, бюрото да представи членоветѣ за комисията.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание да представи бюрото членове за комисията? (Приема се)? Както поменяхми и по-напредъ, приема ли

Нар. Събрание свещеника Драганова за членъ на комисията? (Приема се). Георгия Цанкова отъ Русчукъ? (Приема се.) Панова? (Приема се). Бръшлянова? (Приема се). И. Наумова? (Приема се).

Достаточно ли сж 5 лица? (Гласове: Достаточно). Комисията трѣба да зачене колкото може по-скоро своята работа. Трѣба да направи предварително заседание, за да иска отъ бюрото, което ще види за нужно, и бюрото ще имъ го достави.

Отъ страна на министерството на финанцитѣ има едно предложение, за което вчера са поменж. Въ Армения има много голѣмъ гладъ. Въ Цариградъ се е съставилъ единъ комитетъ отъ Арменци и отъ други народности, които събиратъ помощъ и купуватъ жита за да ги пратятъ въ ония мѣста, дѣто има гладъ голѣмъ. Така купуватъ и въ България жита и Арменский патриархъ се отнесълъ до Негово Блаженство нашия Екзархъ въ Ц-дъ, който сжщо се отнесълъ до Министерството, а Министерството до Нар. Събрание, и моли да се разрѣши за 4000 кила жито, които ще се купятъ тука, да не имъ се зема мито. Затова умолява се Народното Събрание като чуе отношението на Министерството на финанцитѣ, да се произнесе върху него.

Секр. Даневъ: (Чете отношението отъ министерството на финанцитѣ.)

Председатель: Други бумаж сж: писмото отъ Арменский Патриархъ и отъ нашия Екзархъ, които сж препратени отъ Министерския Съвѣтъ до министерството на финанцитѣ. Има ли да говори нѣкой върху този въпросъ?

Цановъ: Като знаемъ, че страданието е много голѣмо, и като сми се разговаряли частно, азъ мисля, че може да се отпусне исканото количество безъ мито, защото съ това ще направимъ само едно благодѣяние. Но, по моето мнѣние, трѣба да се внимава добръ, кядѣ отива това жито, за да не ставатъ по край това нѣкакви злоупотрѣбления.

П. Станчовъ: Азъ не съмъ противенъ да се отпуснжтъ безъ мито вѣтози случай жита, но азъ мисля, че трѣба да имаи предъ видъ, че всяко наше рѣшение трѣба да бжде съгласно съ волята на нашия Князь. И въ този случай това трѣба да стане съгласно съ волята на Княза; иначе не разбирамъ това.

Михайловский: Азъ съмъ на мнѣние, да се каже по ясно, както каза г-нъ Цановъ, да не ставатъ злоупотрѣбления. Заради туй, питамъ: да ли тѣзи 4000 кила сж варненски или цариградски, за да не би да станатъ нѣкои злоупотрѣбления?

Стамбуловъ: Междъ се чини, че предложението ще бжде отъ страна на Министерството, т. е. отъ изпълнителната власть. Министерския Съвѣтъ, види се, че се е споразумѣлъ съ Княза, и предлага

това на Събранието; защото само ние можемъ да рѣшимъ, да ли да се зема гюмрукъ или да се не зема. Азъ съмъ на мнѣние, да се отпусне това, защото Арменцитѣ сж въ сжщото положение, както бѣхми и ние. Тѣ страдаятъ сега, и ако да имъ се отпусне сега 5 или 6000 фр. мито, то нѣма нищо, и вѣрвамъ, че никой нѣма да противодѣйствува на това.

Недѣлковичъ: Преди да направимъ едно рѣшение, трѣба да знаемъ да ли сж цариградски или варненски кила?

Тодоровъ: Ние знаемъ, че има въ Армения гладъ и вѣрвамъ, че Нар. Събрание ще се съгласи за това; но работата е, че изнасянието на жита не се позволява. За това трѣба да се даде по напредъ позволение за изнасяние на житата, и това е другъ въпросъ.

Цановъ: Ние правимъ съ това едно благодѣяние, и като Арменский Патриархъ прави своята молба отъ Цариградъ, то се разбиратъ цариградски кила.

Стамбуловъ: Азъ мисля, че при въпросътъ за благодѣяние, това не прави никаква разлика. Тия хора искатъ помощъ отъ правителството и да ли е 1000 или 2000 фр., това не е голѣма загуба за насъ. Тѣзи хора всякогажъ сж съчувствували съ насъ и сж се борили въ църковния въпросъ заедно съ насъ.

Михайловский: Работата не е да се скжпимъ, а само разликата между варненскитѣ и цариградскитѣ кила, да не отиде на друго мѣсто.

Председатель: За да се свърши, азъ ще отговоря на тия г-да, които казватъ за изнасянието на житото. Тука вече въпросътъ не се касае до изнасяние, защото се е разрѣшило, че половината отъ житата, които търговцитѣ иматъ, можтъ да се извадятъ и житото, за което е дума, даже е изнесено. Тука сега остава да се разрѣши: да не се зема гюмрукътъ на това жито. Работата въ сжщностъ е такава: достовѣрний Арменский Патриархъ се отнесълъ до Н. Бл. нашия Екзархъ и го молилъ, да ходатайствува предъ Българ. Правителство, да се отпусне купеното въ България жито безъ да плаща мито. Н. Бл. се обърналъ къмъ Министерството за това, а по предложението на Министерството ние има да рѣшавами само за митото на това жито, безъ да земаи нѣкакъвъ контролъ върху изнасянето на житата въобще; защото контролтъ си е вече на изпълнителната власть. Народното Събрание да се ограничи сега само на това: да се отпуснжтъ безъ мито 4000 кила жито варненски или цариградски.

Генчевъ: Отъ препискитѣ се знае, че се говори за варненски кила.

Председатель: Това намъ не влиза въ работа.

Цановъ: Менѣ се чини, че това прави разлика. Ние трѣба да знаемъ, да ли за варненски или цариградски кила се говори, понеже работата е да не стане нѣкое злоупотрѣбление; Защото разликата между варненскитѣ и цариградскитѣ кила, търговцитѣ могатъ да изпровождатъ на друга страна.

Председателъ: Да се не простираме, защото ние разрѣшаваме за това, което се изисква съ писмото, което се отнася до насъ и тамъ се казва варненски кила. Колкото за злоупотрѣбленията, това е работа на правителството да внимава.

П. Станчовъ: Тука излизатъ двѣ предложения: именно да се отпусне 4000 кила жито безъ мито за страдающитѣ, и второ да се позволи изнасяние храна, което, знаемъ, че е запретиено. Друго е, да се съгласимъ да се отпусне 4000 кила за страдающитѣ, и друго е да вършимъ нѣкоя работа противъ указа, защото и нашата страна се нуждае отъ хлѣбъ.

Председателъ: Ние отговаряме на отношението на министерството на финанцитѣ, и нѣма тука никакви двѣ предложения. Тука нѣмаме другъ въпросъ освѣнъ да рѣшимъ пропусканieto на 4000 кила безплатно за гладующитѣ въ Армения. Тука е думата за гюмрукътъ; а какъ ще се постъпи съ изнасянето на храна: да ли правителството ще постъпи противъ указа, да ли тѣзи 4000 кила сж въ оная половина жито, за която се е разрѣшило съ княжески указъ, да може да се изнесе, то е намъ неизвѣстно; но то е пакъ другъ въпросъ; ако ли иска нѣкой да добие разяснения за това, то да направи интерпелация до надлежний министръ.

Драганъ Стойчевъ: Ние сме се жалували отъ варненския окръгъ и искаме да се спре изнасянето на житото.

Председателъ: Това е другъ въпросъ за изнасянето на хранитѣ.

П. Станчовъ: Значи, че отъ поставянieto на въпроса отъ г-на председателя, министерството се е съгласило, при съществуването на единъ указъ, да отпусне 4000 кила храна, защото е отпуснало храна послѣ княжески указъ по молбата на нѣкои търговци, които се оплаквали, че ще се опропатятъ, ако не могатъ да изнасятъ храна. И министрътъ имъ позволи, половината отъ хранитѣ да могатъ да изнесжтъ; но това е друго, и въ този случай за мене пакъ съществуватъ два въпроса, и министерството, ако иска, да го направи на своя отвѣтностъ

Председателъ: Моля, да се не отдалечаваме, но да довършимъ въпроса.

Цановъ: Азъ разбирамъ само митото да се отпусне на тѣзи 4000 кило жито, и ако се е направило това питание, то се види, че тѣзи 4000

кила трѣба да сж отъ оная половина, за която е позволено да се изнесе; но иска се да се позволи безъ гюмрукъ.

Симидовъ: Половината храна се позволи да се изнесе, но нашата работа тука не е да питами, отъ кого е купено житото: това е работа на министерството. Намъ тука само се предлага: да се отпусне това жито безъ гюмрукъ, и това, мисля, не можемъ да запретимъ на единъ народъ, който мре отъ гладъ.

Д-ръ Браделъ: Въпросътъ е ясно предложенъ отъ Министерството, и той е: Народ. Събрание да даде позволение за нарушение на общий законъ, да се изнесе храна безъ мито. Но, какъ това ще стане и отъ гдѣ ще го купуватъ, това не е наша работа. За това тѣзи разговори сж напразно. Народното Събрание, ако позволи да не се земе мито, то остава на Министерството да отговаря за указа, а ние трѣба да отговоримъ на въпроса, който ни е възложенъ. Ако доволимъ да се изнесе жито безъ мито, добръ; ако не доволимъ, това е другъ въпросъ.

Михайловскій: Именно трѣба да се ограничимъ, защото тука друго нѣма, освѣнъ, че българскій народъ харизва на арменския 4 или 5000 грошове.

Председателъ: Тука става нарушение на закона, и за това министерството се отнася до Нар. Събрание да го пита. Защото знаемъ, че всѣки, който изнася нѣщо отъ нашата страна, трѣба да плати гюмрукъ, и сега въпросътъ е само, да се отпусне безъ гюмрукъ.

П. Станчовъ: Азъ не разбирамъ, какъ би било нарушение на закона; азъ виждамъ, че това е само едно подаряване отъ Българския народъ на страдающитѣ Арменци. Понеже митото, което трѣба да се земе за тази храна, се подарява на арменския народъ, то да рѣши Народ. Събрание: иска ли да подари това мито, което трѣба да се земе; а друго е предложението за позволенieto да се иска храната.

Стамбуловъ: Г-нъ Д-ръ Браделъ твърдѣ хубаво опредѣли, за какво се касае въпросътъ. Да запретимъ изнасянето на хранитѣ, то не е наша компетентностъ: тука това е една берия, и на основание на 105 чл. на Конституцията, Нар. Събрание има право да опрощава такива берии, ако види, че това е добро за нашия народъ. Ние, ако да отпуснемъ митото на тѣзи 4000 кила, нѣма никакъ да нарушаваме закона. Азъ мисля, че Нар. Събрание е достатъчно освѣтлено за този въпросъ, който се касае до митото, и желая да се тури на вишегласе, та да се свърши това.

Грънчаровъ: Сжщото искахъ да кажж, че въпросътъ е твърдѣ ясенъ.

Председателъ: Това е едно изключение отъ общото правило на данъцитѣ, което зависи отъ Нар. Събрание да го рѣши. Приема ли Нар. Събрание, да се позволи да се отпусне безъ гюмрюкъ за гладующитѣ въ Армения 4000 варненски кила жито? (Приема.)

II Станчовъ: Азъ го разбирамъ, че това е едно благодѣяние, което се прави.

Председателъ: Тука има отношение. Ние отговаряме на това отношение. Отъ гдѣ ще ги изважда? Ние това не знаемъ; това остава на правителството. Азъ мисля, че въпросътъ е изчерпанъ. (Гласове: Изчерпанъ.) Приема ли Нар. Събрание да се отпусне за гладующитѣ въ Армения 4000 варненски кила жито безъ мито? (Гласове: Приема.) Който не приема да си дигне ръката. (Никой не дигна.) Има ли нѣкой да направи нѣкое предложение?

Грънчаровъ: Азъ имамъ да питамъ министра на Вжтр. Дѣла чрѣзъ бюрото за въпроса, относително до границитѣ на Дунишкий окръгъ и турската граница. Споредъ Берлинскитѣ трактатъ рѣката (Не се чува.)

Председателъ: Това азъ бихъ желалъ да се напише писмено.

Стамбуловъ: Азъ мисля, кога имамъ интерпелации, то бюрото трѣба да извѣсти на министра, че ще се пита въ бъдещето засѣдание отъ единъ депутатъ за еди кой въпросъ. За това не виждамъ нужда да станатъ интерпелациитѣ писмено.

Председателъ: Има ли нѣкой да говори?

Грънчаровъ: Азъ мисля, като нѣма министра тука, то да се земе този въпросъ като въпросъ за идущето засѣдание. Азъ си задържавамъ правото, да го направя въ идущето засѣдание.

Председателъ: Сега да поразискаме малко, какво ще станатъ заявленията на единъ депутатъ, въ случай на нѣмане министритѣ въ Събранието. Трѣба ли да се извѣстява министрътъ чрѣзъ бюрото да дойде въ засѣданието, и тогазъ да бѣде запитанъ отъ депутатитѣ устно, или трѣба въпросътъ да стане до министра писмено, защото чрѣзъ писмо министрътъ може да се освѣтли и като дойде тукъ ще може да ни представи отговоръ. Азъ мисля, че послѣдното трѣба да стане, защото ако и министрътъ да е дѣйствително тука, той може да поиска единъ или два дена, за да отговори на въпроса. Заради това мисля, че е потребно да ставатъ въпроситѣ писмено. Остава Народното Събрание да приеме както счита за сгодно писмено ли или просто бюрото да повика министритѣ въ Събранието (Гласове: Писмено.)

Савва Илиевъ: Отнася ли се това постановление само за този въпросъ или въобще? Защото въ

107 членъ на Конституцията е казано (чете го): „Членовѣтъ на Събранието иматъ право да правятъ на правителството запитвания, а надлежитѣ министри сж дѣлжни да отговарятъ на тия запитвания.“ Но какъ да ставатъ въпроситѣ, писмено или устно, това не е опредѣлено. Това трѣба въобще да се опредѣли.

Председателъ: Азъ мисля, че не сте ме добръ разбрали. Когато е министрътъ тука, то ще правимъ запитванията направо къмъ него. Тогазъ, мисля, че може да се приеме, да става запитване чрѣзъ бюрото писмено, за да може министрътъ да узнае до какво се отнася това, и щомъ дойде да може да отговори на него. Но той трѣба да знае предиврѣменно, за да може да ни отговори и за да изучи добръ въпроса, и да може да ни даде положителенъ отговоръ. Другояче той може да ни иска пакъ день или два врѣме, за да даде относителния отговоръ.

Грънчаровъ: Азъ мисля, че може писмено да ставатъ интерпелациитѣ. Защото, ако въ идущето засѣдание единъ депутатъ да запита нѣщо, то министрътъ като знае, за какво става запитванието, ще може да отговори веднага.

Председателъ: Въпросътъ е сега, устно ли става запитванието или бюрото да извѣсти?

Сукнаровъ: Въ Конституцията е казано, че въ кой депутатъ може да прави запитвания къмъ министерството; но не е казанъ и начинътъ. Сега е въпросътъ за начина. Въобще най практический начинъ е, да се правятъ интерпелациитѣ писмено; защото министрътъ може и много по добръ да види, за какво се изисква отговоръ; а за нѣкой по маловажни и по несплетени въпроси, кога се случи министрътъ въ Събранието, може да се отправятъ устни запитвания къмъ него, освѣнъ ако и въ тоя случай той поиска да стане това нарочно писмено. Но, кога отсъствува, както виждаме, че много пжти това и става, поради многото работа, тогазъ да не се отлага интерпелацията отъ днесъ до утрѣ, по добръ е да се направи тя писмено, и да се съобщи на надлежния министръ, за да отговори.

Пановъ: Имамъ да кажа на предговорившия, че въ Конституцията, когато не е опредѣленъ начинъ за запитванията, се е зело предъ видъ, че може да стане и писмено и устно; защото когато сж министритѣ на лице, ще ги запитамъ устно, а кога ги нѣма, ще ги запитамъ писмено.

Цановъ: Менѣ се чини, че губимъ врѣме съ нѣщо, при което не трѣба да го губимъ. Г-нъ Грънчаровъ каза какво иска. Всички го чухми; бюрото може да пише на надлежния министръ за тоя предметъ, ище го помоли да дойде въ Събранието за да отговори. Ако Народното Събрание мисли, че въобще

трѣбва да ставатъ писменно запитванията, тогазъ желая да се даде на гласоподаване за да не губимъ врѣме.

П. Станчовъ: Въ случай, кога отсъствува или присъствува единъ министръ, въ единъ и други случай, бюрото е длъжно да съобщи запитванието, което е станало отъ единъ депутатъ, писменно къмъ надлежния министръ. Защото министрътъ може да нѣма свѣдѣние на рѣка въ този часъ, като стане запитванието, или може би, че е сплетено съдържанието на въпроса, който е направилъ единъ депутатъ, за това на министрътъ всѣкога му трѣбва врѣме за размислование какъ да отговори на това. По тая причина, запитванията трѣба да станатъ писменно отъ страна на бюрото.

Стамбуловъ: Азъ предлагамъ въпроса да се прекрати. Работата е ясна. Който иска да има точенъ отговоръ, той трѣба да състави и точенъ въпросъ. Писменно е по точно, и който го направи писменно, ще добие и по точенъ отговоръ. (Одобрение).

Баларевъ: Въпросътъ е дали писменно или устно да ставатъ запитванията? На всѣкий начинъ, по мое мнѣние, трѣба да бждатъ писменно. И ако министрътъ е тука; той има право да иска писменно интерпелацията, за да може да земе въ съображение всички мотиви, които казва интерпелантътъ. Но ако ставатъ въпроситѣ устно, тогазъ министрътъ не може да схваща разнороднитѣ мотиви. За това, има право да изисква писменно интерпелацията. Азъ мисля, че въпросътъ е исчерпанъ.

Предсѣдатель: Има още да говорятъ трима или четирма. (Гласове: Исчерпано е, исчерпано е).

Грънчаровъ: Азъ ще дамъ писменно своето запитване, а при това желая да стане законъ, по който министрътъ да има право да изисква писменно интерпелация, и това право не може да му се откаже.

Предсѣдатель: Питанието ще състои въ това, че ще извѣстимъ г-на министра да дойде въ Събраниято за да отговори. Азъ мисля, че бюрото ще иска това писменно отъ него (Гласове: Да). Това е достатъчно.

Сукнаровъ: Азъ като мисля, г-да, че може да се случи както казахъ и по преди щото единъ отъ министритѣ да не присъствува въ Събраниято, безъ да знае какъ ще се произнесе Събраниято върху този въпросъ, за всѣки случай намѣрихъ за добръ да си приготвя интерпелация къмъ г-на министра на Правосъдието писменно.

Цановъ: Не е още рѣшенъ въпросътъ.

Предсѣдатель: Рѣши се безъ гласоподаване.

Стамбуловъ: Предлагателтъ си оттегли предложението.

Предсѣдатель: Желаетъ ли Народното Събрание да чуетъ интерпелацията? (Гласове: Желаетъ).

Сукнаровъ: Преди да прочетъ запитванието, азъ намѣрихъ за нужно, да дамъ нѣколко кратки обяснения върху обстоятелствата, които сж ме накарали, да направя това запитване. (Гласове: На трибуната.) Нѣма да говоря много, а само въ нѣколко кратки черти ще представя всичко това. Всяка човѣкъ на тоя свѣтъ има свое извѣстно самоуправление или самоопредѣлена цѣль, за да може да съществува и да се утвърди; а за да може това всичко да постигне, законнитѣ сж се постарали въ всѣка модерна държава, да отклонятъ всичкитѣ спънки, които би му са поставили на пътътъ въ постигване на тази цѣль. То ще каже, че законнитѣ сж се постарали да отклонятъ всичко, което би довело въ противурѣчие личността на човѣка съ неговото самоопредѣление. Така сжщо, както човѣкътъ има и всѣка държава, голѣма или малка била тя, свое самоопредѣление. И, за да не дохожда държавата въ противурѣчие съ самоопредѣлението си, законитѣ така сжщо сж се постарали да отклонятъ всичкитѣ спънки, които могатъ да бждатъ въ материално или нравствено отношение, и които би убили значението и кредитътъ на държавата. Така, въ всичкитѣ държави е общо прието, щото, представителитѣ на държавата или на държавната властъ сж поставени въ такова положение, щото сж изключени отъ всѣкакви спънки, н. п. Князѣте, Царѣтѣ, а подиръ тѣхъ законодателскитѣ тѣла. Защото, представѣте си, какво значение би имала въ очитѣ на народа и въ очитѣ на другитѣ държави една държава, ако напредставителитѣ, на главнитѣ съществени факторина държавата се убива постоянно кредитътъ и значението, на всѣки начинъ кредитътъ и значението на самата държава както вътрѣтъ и вънъ ще да е убитъ. Каква важностъ може да иматъ законитѣ, които се издаватъ отъ едно учреждение, което учреждение нѣма почетъ било въ очитѣ на народа, било въ очитѣ на другитѣ държави? Отъ нѣколко врѣме насамъ виждамъ че у насъ подобни явления слѣдватъ да се явяватъ противъ Нар. Събрание, които наистина могатъ да обиятъ кредита и честта на сжщто законодателно Събрание, което, ако се случи, разбира се, че всѣки почетъ къмъ законитѣ въ очитѣ на нашия народъ, както и въ очитѣ на другитѣ държави, ще падне. За да се отблъсне всичко това, считамъ за нужно да направя запитване къмъ Министра на Правосъдието, което моля почитаемитѣ събратия да го послушатъ. (Чете го). „Запитване къмъ г-на Министра на Правосъдието.“

„Въ всичкитѣ модерни държави, както е и нашата за отклонение какво и да е противурѣчие на държавата съ самото и самоопредѣление, както бива и съ частнитѣ личности, законитѣ охраняватъ представителя на държавата, както и най-съществениятъ послѣ него факторъ — законодателното тѣло — отъ всички въ материално и нравствено отно-

шение повреди, които би повлияли за убиването кредита и значението имъ отъ вѣнъ, както и отъ вхтрѣ, което би повлияло твърдѣ много и за значението и кредита на самата държава, като потенциратъ личната имъ неприкосновенност до степенъ на святостъ.“

Слушамъ запитване, що значи потенциране на личностъ? Ви знаете, за да се избѣгнатъ всички спънки, законитѣ сж провозгласели личността на челоуѣка не прихжсновенна, като я оградили противу всѣко противозаконно насилване. На представителитѣ на държавата както и на законодателното тѣло, законътъ не намира за доволна само тая неприкосновенност на обикновеннитѣ личности, но пробива още степенъ, която достига до степенъ на святостъ. И това е потенциране на личната неприкосновенностъ.

Онова, което може да се случи на личностъ въ обикновенния животъ, не може да се случи на лице, което се намира въ законодателното тѣло. (Чете нататѣкъ:) „Вопрѣки освещенното това начало и въ нашата българската Конституция, чл. 96 в. „Витоша“ въ уводниятъ си членъ отъ брой 84 съ дата 12 Априлий 1880 г. освѣнъ другитѣ нападения съ цѣль да убие кредита и значението на народното представителство въ очитѣ на народа въ европейскитѣ държави, а съ това и на самата ни държава, си е позволилъ да назове членоветѣ отъ Народното Събрание „Гарги и Вѣлци“.

Разбира се, ако сме ние такива, тогазъ и нашитѣ закони ще бждѣтъ такива и какво повѣрение ще има народътъ въ дѣлата, които сж направени отъ такива личности. (Чете до конецъ). „Имамъ честъ, прочее, да запитамъ г-на министра на правосъдието: Знае ли той за това? И ако знае, зель ли е нѣкакви мѣрки за прекращение на безобразнитѣ тия нападения, както и за удовлетворение достолѣпието на народното представителство? Ако ли пакъ не знае и не е зель никакви мѣрки за това, какво мисли да се направи?“

И това предавамъ на бюрото да го съобщи на г. Министра.

Стамбуловъ: Азъ моля г-на председателя да попита Народното Събрание върху тази интерпелация, като нѣма министрѣтъ тука да ли би било нужно да се поговори върху нея или не? т. е. да оставили това, до когато г-нъ министръ даде обяснение на Народното Събрание. А тогава, когато ще се говори върху тази интерпелация, азъ тоже отъ своя страна имамъ да кажж нѣколко думи.

Сукнаровъ: Азъ мисля, че да говоримъ сега, то ще бжде излишно като нѣма министра тука. За това е по-добрѣ да се остави, до когато даде министрѣтъ отговоръ, и тогава ще ни даде, може би, и

други причини да говориме върху този въпросъ.

Предсѣдатель: Желаетъ ли Народното Събрание да се говори въ отсъствие на министра върху това? (Не желаетъ). И азъ мисля, че е по-добрѣ да чуе първо отговора, а тогазъ споредъ даденитѣ разяснения, ще станхтъ и други разисквания, които трѣба да станхтъ. Има ли другъ нѣкой да предлага нѣкой въпросъ? (Гласове: Нѣма.)

Стамбуловъ: Азъ имамъ да попитамъ Събраниято, когато заради себе си иска да се удовлетвори за нападенията честъта, да ли смята, че съ такива нападения се губи кредита на Народното Събрание. По моето мнѣние не може да се губи съ клѣветнически нападения, които се намиратъ въ вѣстницитѣ кредита и честъта на Народното Събрание. Още друго нѣщо имамъ да попитамъ: ако тѣ могхтъ не само къмъ това Събрание но и къмъ другото, което се распусна да се отнасятъ съ сщиятъ тонъ, то азъ питамъ, да ли нѣкой отъ насъ има право да възбуди за онѣзи клѣвети чрезъ Министра на Правосъдието сѣдебни преслѣдования, за да се накажхтъ онѣзи, които сж клѣветили и минжлото Събрание?

Предсѣдатель: Народното Събрание чу предложението на предговорившии и остава на негова воля да се заяви, желаетъ ли да се изисква преслѣдването на тѣзи лица, които както сега тѣй и минжлото Събрание нападахж всичкото представителско тѣло, или да каже, че забравя минжлото и да слѣдва само сегашната интерпелация?

Стамбуловъ: Менѣ ми се чини, че едно претхипление, направено било противъ частенъ челоуѣкъ или противъ едно общо учреждение, не трѣба да се остави ненаказано. Онѣзи, които клѣветятъ днесъ, и които сж клѣветили нѣкогажъ, трѣба да дадхтъ смѣтка за всичко, като се преслѣдватъ. Нашето Събрание трѣба да пази достолѣпието на народа; ние представляваме народа отъ два милиона хора, и нападениято на едно отъ насъ е нападение на честъта на народа, и не може да се остави тѣй безъ всѣко внимание. Заради туй, азъ моля, ако преслѣдвали презъ сѣда за сегашното, трѣба да преслѣдвали и за онии нѣща.

Д-ръ Браделъ: Въпросътъ за клѣвети, които е направилъ вѣстникъ „Витоша“, да се предаде на Министра на Правосъдието, и той пакъ ще го върне на Нар. Събрание да говори върху него. Самото предложение да се обрнемъ къмъ Министерството не е съвсѣмъ правилно, защото Министерѣтъ на Правосъдието не е върховенъ надзирателъ на печата и той нѣма врѣме да преслѣдва печата. Трѣба да се земе въ внимание, че у насъ нѣма още никакъвъ законъ за печата. У насъ има абсолютна свобода на печата, и всѣкий може да пише каквото желаетъ. Има клѣвети, които подлежатъ на общитѣ закони, но

специален закон за печата до сега нѣма. Въпросътъ е: кой ще бъде обвинител? Може ли Народното Събрание да бъде? Азъ това не зная; тъй също не зная, да ли трѣба да се обърнемъ къмъ Министра на Правосъдието, или къмъ Министра на Вътрѣшнитѣ Дѣла или пакъ до Министра на Просвѣщеніето. Отъ това разбирамъ, че между другитѣ работи, които има Народното Събрание, нему предлѣжи да обърне внимание и върху печата, за да изработи условия, за какви погрѣшки автора на еднѣя газета може да бъде предаденъ подъ съдъ. За сега всѣкой има право да печата каквото ще. Въ този членъ, за който се говори въ интерпелацията, никаква клѣвета нѣма. Обидни думи има. Народното Събрание може да каже, че се е тежко обидило съ думитѣ „гарги и вълци“; но до сега не е разясненъ въпросътъ: къмъ кого ще се обърнемъ? Частно лице се обръща къмъ съда, а Народното Събрание, не зная, къмъ кого. Въпросътъ е: може ли да тегли на съдъ относителната личностъ или не може? Въпросътъ е за сега още не рѣшенъ, и въ идущето заседание, вѣрвамъ, че Министрътъ на Правосъдието ще може да даде нужнитѣ разяснения.

Стамбуловъ: Бива ли сж случаи въ съдебна практика, дѣто частенъ чловѣкъ напада частни хора чрѣзъ печата, и като самъ нападнахтии не е направилъ нужнитѣ мѣрки, тогава администрацията сама е правила преслѣдване противъ клѣветниците. Сега, наистина, възбуди се въпросъ: къмъ кого трѣба да се обърнемъ съ интерпелацията? Къмъ Министра на Правосъдието ли, или къмъ Министра на Вътрѣшнитѣ Дѣла? Това е единъ въпросъ, когото възбужда г-нъ Д-ръ Браделъ. Но менѣ се чини, че Министрътъ на Правосъдието е за сега главенъ прокуроръ, като нѣмаи още особена личностъ на този постъ. Слѣдователно, споредъ наказателния законъ, хората се наказватъ за клѣвета, била тя противъ една личностъ или цѣло учреждение. Народното Събрание се обръща къмъ надлежния Министръ за да направи нужнитѣ распорѣжения да се преслѣдва клѣветникътъ съгласно съ сжществующитѣ закони. Защото 58 статія на Конституцията казва: (Чете.) Какъвъ законъ имаи? Ние имаи Турскии наказателенъ законъ, и ако се нападне едно учреждение, то клѣветникътъ ще се сжди по този законъ. Да ли законитѣ сж строги, или не сж строги, то не спада на насъ. Трѣба да зная онзи, който пише, че ще отговаря за онова, що е написалъ.

Сукнаровъ: Азъ желая да възразя на г-на Д-ра Браделя, който казва, че всѣкой отъ насъ може да пише каквото ще. Защото печатътъ е билъ свободенъ, това е истина така, но това ще каже, че на всѣкото се позволява до печата безъ да дава нѣкоя кауция и безъ да минува вѣстникътъ или книгата му

чрѣзъ цензура, но никадѣ нѣма на свѣта такава свобода, щото, да се клѣвети и напада чловѣкъ безъ наказание. Това неможе да се нарѣче свобода, то е просто балибозуклукъ. Свобода значи, да се държи чловѣкъ въ границата на своитѣ права и да не прескача въ границата на чуждитѣ. Тѣй сжщо да пази нужното приличие въ всяко отношение. Колкото за това, какъ трѣба да се отнесемъ, имаи да кажа слѣдующето:

Наистина, че при всичко че у насъ нѣма специаленъ законъ, който да опредѣлява, какъ и до кого да се отнасяи, но до сега знаемъ отъ общиятъ принципъ, че администрацията нѣма никаква съдебна властъ, и пазителъ на закона е Министрътъ на Правосъдието. Освѣнтъ това, и въ практика е вече освѣтено това, щото Министрътъ на Правосъдието е компетентенъ за това. Мнозина знаятъ, че азъ като бѣхъ обиденъ отъ администрацията, отнесохъ се до Министра на Вътрѣшнитѣ Дѣла и приложихъ въ прошеніето си, че тѣзи или онѣзи лица сж такива или онакива. И тогавъ какво направи Министрътъ? Ималъ ли е право или не е ималъ това не ще да разглеждамъ сега, само ще припомня, че Министрътъ на Вътрѣшнитѣ Дѣла се отнесе до Министра на Правосъдието, и той ми даде подъ съдъ. То значи, че въ самата практика е прието, че Министрътъ на Правосъдието има това право, и ние трѣба сега да се държимъ по общитѣ начала, у насъ сжществующи. Колкото за това, да ли трѣба да се говори сега върху тази работа, за която направихъ интерпелация, азъ мисля, че по добръ е да почакаи отговоръ отъ г-на Министра, защото каквото рѣшение и да земемъ, това рѣшение не-ще бъде пълно, както ще бъде, ако присѣтствува министрътъ тука. А слѣдъ като даде отговоръ министра, то ние въ неговото присѣтствие ще разглеждаи и възразяваи, за да дойдемъ до едно заключение, което ще бъде нѣкакъ по пълно, и Събранието може да се произнесе нѣкакъ по точно.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли Народното Събрание да говори още върху това? (Едни гласове: Не желаетъ. Други гласове: Желаетъ.)

Д-ръ Браделъ: За свободата на печата нѣма сега време да говоримъ. Но въпросътъ, който излѣзе на явѣ рѣши се вече, че ще се предаде на Министра на Правосъдието, и той ще отговори; а ние не можемъ нищо да предрѣшяваме. За сега трѣба да се съединимъ къмъ това, що г-нъ Сукнаровъ каза, че Народното Събрание е обидено съ тѣзи двѣ думи, защото сж оекърбителни. Но въпросътъ е: какъ ще се удовлетвори, да ли чрѣзъ Министра на Правосъдието, ако той приеме на себе си, или по нѣкакъвъ другъ начинъ. (Гласове: Исперпано е.)

Предсѣдателъ: Азъ ще прочетъ 106 чл. на Конституцията. (Чете:) Азъ мисля, че за този

въпросъ ние имаме право да се отнесемъ до надлежния министръ. Но колкото за това — на кой министръ трѣба да се прати, то по съображение на предидущи случаи, излиза, че трѣба да се обърнемъ къмъ Министра на Правосъдието. За сега нѣмаме нищо по нататѣкъ да рѣшаваме и министерството само ще ни каже, какво има да се направи по нататѣкъ въ тази работа. Ние ще да го питаме за това, и не можемъ да спремъ въпросътъ по тази проста причина, че не знаемъ на кого да го предадемъ. (Гласове: Испорчано е.)

Стамбуловъ: Азъ съмъ съгласенъ съ това, и когато дойде г-нъ Министръ, запазвамъ си правото да говоря заради клѣвети и нападения противъ минхлото Събрание, да направя запитване къмъ г-на Министра на Правосъдието. (Гласове: Съгласни.)

Председателъ: Има ли нѣкой да помисли, че Велик-денъ е близо. (Веселостъ.) Желалъ бихъ да поговоримъ върху това нѣщо. Кога трѣба да направимъ распусъ? Въ петѣкъ не можемъ да имаме заседание, защото трѣба д-го посвѣтимъ този денъ на религиозностъ.

Цановъ: Азъ не бихъ билъ готовъ да се распусне още отъ сега, но когато нѣма положителна работа, то може да се и прави распусъ до други петѣкъ.

Председателъ: Имамъ да заявя, че идущата срѣда имами Св. Георгия, но въ четвъртъкъ можемъ да работимъ, ако рѣши Народното Събрание. До тогавъ ще се раздадѣтъ законопроекти, тъй щото ще имаме сериозна работа. Но азъ моля г-да депутати-тѣ, които отиватъ у дома си да незабравятъ, че трѣба да се намѣрятъ въ първото заседание слѣдъ празниците. А сега трѣба да се рѣши, че въ четвъртъкъ непременно трѣба да се съберемъ.

Сукнаровъ: Понеже въ срѣда е Георгиевъ-денъ, когото ние държимъ като празникъ, когото обичаи да си го прекаруваме добръ и като първи денъ ще бждемъ принудени да изберемъ комисия н. п. за общински закони, и за административно разпредѣление, то азъ мисля, че е по добръ да се съберемъ утрѣ отъ колкото да оставимъ за въ срѣда това избиране.

Храновъ: Азъ зная, че мнозина желаятъ да отидѣтъ изъ София презъ празниците. Тѣ ще отидѣтъ сега, тъй щото, утрѣ не може да стане заседание. Въ срѣда е народенъ празникъ, и за това азъ предлагамъ Събранието да остане за въ петѣкъ.

Председателъ: Имамъ право да заяви на г-да депутати-тѣ, които ще си отидѣтъ безъ да извѣстятъ, кога ще дойдѣтъ, че нѣма да имъ се плати.

Стамбуловъ: Това имате право да направите тогавъ, когато минаватъ 3 заседание. (Веселостъ.)

Председателъ: Ние трѣба да се съберемъ,

защото работитѣ сж важни и сигнни.

Д-ръ Минчевичъ: Преди да отидѣ трѣба да напомнимъ, че въ минхло едно заседание се рѣши, да се проводи една телеграмма отъ страна на Народното Събрание до Гладстона, като предводителъ на народната партия, която е сега напълно побѣдила. За това считамъ, че сега трѣба да се проводи тази телеграмма.

Храновъ: Понеже още не е извѣстно да ли Гладстонъ е възлѣзълъ на министерский постъ, то може Народното Събрание да опълномощи бюрото, щото, щомъ узнае това нѣщо, то може да телеграфира отъ страна на Народното Събрание на Гладстона за да го поздрави.

Цановъ: Не помня да ли Събранието рѣши, че когато дойде Гладстонъ на министерский постъ да го поздравимъ. Азъ мисля, че бѣше рѣшено щомъ се покаже резултата на изборитѣ, тогавъ може да се поздрави; но всѣкий знае, че либералната партия е побѣдила. Менѣ се чини, че никаква разлика нѣма да ли е станалъ министръ или не; този челоуѣкъ е заслужилъ и трѣба да му се испрати телеграмма.

Председателъ: Наистина, не се рѣши, стане ли Гладстонъ министръ или не; но като предводителъ на либерална партия има да се поздрави ако тя дойде до побѣда. Последнитѣ извѣстия гласятъ, че той отказвалъ да влѣзе въ министерството. Сега виждамъ, че либералната партия е побѣдила, но да ли е той станалъ министръ това още не е извѣстно.

Михайловскій: На Гладстона ще стане поздравлението, не като на министра, не като на челоуѣкъ, който се е старалъ за всички-тѣ источни народи както за Българи, Гърци, Ерменци и т. п. да обърне мнѣнието явно въ Англия така, щото, да бжде за въ полза на Християнитѣ на Истокъ. Той е предводителъ на партия, която е приятелска на тѣзи народи; главно е, че неговитѣ мисли побѣдихъ.

Славейковъ: Завчера четохъ въ една газета, че отъ всички страни на България се пратили поздравителни адреси на Гладстона. Азъ незнамъ таково нѣщо.

II. Станчовъ: Азъ знамъ, че отъ нѣкой мѣста сж станали, но незнамъ, отъ кждѣ. Г-нъ председателъ знае, че не сж станали.

Председателъ: Сега трѣба да се опредѣли какъ желае Народното Събрание: да се прати ли телеграмма сега или по послѣ. (Гласове: Сега.) На кого да се възложи това? (Гласове: На бюрото.)

Бръшляновъ: Ако помни Народното Събрание този въпросъ въ едно отъ първитѣ заседания се възбуди отъ мене. Тогавъ много европейски газети писаха, че Гладстонъ станалъ първий британский министръ. Като зехми въ внимание заслугитѣ, сж

които той задължилъ народитѣ на балканскій полуостровъ, а особено насъ Българитѣ, тогазъ за умѣстно се види, да го поздравимъ и сърадвами. Народното Събрание тогава опредѣли, това да стане, когато ще бъдемъ сигурни, че Гладстонъ е минжлъ на министерскій постъ. Но и до сега нѣмаме още по положителни извѣстия. За това по добръ ще бжде да почакаме. Може би и скоро да дойде по сигурно извѣстие, и тогава да се поздрави както и бѣше първото предложение; защото трѣба да земемъ въ внимание, че вече е станало предложение да се поздрави и сърадва Гладстонъ, като премиеръ министръ. Заради това, предлагамъ пакъ понеже не е дошло сигурно извѣстие да почакаме. Ако Гладстонъ не приеме да стане министръ, то ще станжтъ безъ друго неговитѣ съмисленници.

Грънчаровъ: Азъ мисля, че Народното Събрание нѣма толкова да го интересува това, да ли ще стане Гладстонъ приміеръ министръ или единъ другъ отъ Народната партия. Налѣ интересъ е, че тамъ побѣждава оная партия, на която идеитѣ сж въ полза на насъ. За това считамъ за наша длъжностъ да ги сърадвами. Ние не трѣба да чакаме, когато стане Гладстонъ министръ, ние просто да го сърадвами за побѣдата на тази партия.

Цановъ: По мое мнѣние по важно е да му поблагодаримъ сега, когато даже незнаемъ, че е станалъ Министръ, като на чловѣкъ, който е много заслужилъ за нашето отечество и да го поздравимъ че неговитѣ идеи сж подържани въ Англия. (Гласове: Исчерпано е.)

Бръшляновъ: Азъ неможъ да разберж защото сж тѣзи препирни, когато предложението бѣше, че ще се поздрави Гладстонъ като министръ; ако е за побѣдата и тогава бѣше вече явно, че е побѣдила либералната партия, а защо тогава не направихми поздравление? (Гласове: Не бѣше явно.)

Предсѣдатель: Не бѣше явно, чакъ сега

знаемъ положително. Тогава на бюрото ще се възложи да направи това поздравление утрѣ. Бюрото ще помоли г-на Михайловски и г-на Стамбулова да се намерятъ утрѣ тука. Ако нѣма никакво предложение, Събранието е затворено.

Михайловски: За срѣда е по добръ да се съберемъ.

Предсѣдатель: Нека неговоримъ онова, което неможе да бжде. Нашето Събрание зависи отъ присѣдствието на единъ гласъ повече; за това, ако нѣма доволно представители, неможе засѣдание да има. Може да се случи отъ окжснзавание да се съберемъ въ два или три дена безъ да можемъ да съставимъ вишегласие; за това мисля, че въ четвъртъкъ трѣба да бждемъ тука. (Гласове: Съгласно.) Сега се затваря засѣданието.

(Конецъ на 4 часа 45 мин.)

Предсѣдатель { *П. Р. Славейковъ.*

Подпредсѣдатели { *Држ. И. Брадель.*
Н. Сукнаровъ.

Секретари: { *И. Даневъ.*
Хр. Баларевъ.
В. П. Золотовъ.
К. Коевъ.

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.